

Комисија за заштиту конкуренције републике Србије

Модел програма усклађености пословања са прописима о заштити конкуренције

Напомена:

Модел програма усклађености пословања прати Смернице за израду програма усклађености пословања са прописима о заштити конкуренције, а његова сврха је да помогне учесницима на тржишту да лакше примене ове смернице.

Овај модел дајемо само као пример и предлог, **који не представља обавезну форму**, са циљем да учесницима на тржишту, који се одлуче да израде сопствени програм усклађености пословања, олакшамо спровођење такве одлуке и имплементацију програма усклађености пословања у свом пословању.

Приликом рада на моделу Комисија није имала у виду ни једну конкретну компанију, нити су у обзир узети неки конкретни аспекти пословања или неко конкретно тржиште на коме учесници послују, стога је, уколико се учесници на тржишту одлуче за примену оваквог модела, неопходно извршити неопходна прилагођавања.

Сваки програм усклађености би требало да буде израђен у складу са потребама конкретне компаније и прилагођен тржишту или тржиштима на којима компанија послује.

Садржај:

1. Циљ програма / уводна реч	3
2. Обавезност поштовања програма усклађености пословања	3
3. Основни појмови и термини из области заштите конкуренције	5
4. Ризици који могу да се појаве у пословању и како их препознати.....	8
4.1. Ризици везани за рестриктивне споразуме	8
4.2. Ризици везани за размену комерцијално осетљивих информација	9
4.3. Ризици везани за злоупотребу доминантног положаја	9
4.4. Ризици везани за спровођење концентрације учесника на тржишту (обавеза прекида спровођења; обавеза пријаве спровођења).....	11
5. Поступак у случају ненајављеног увиђаја и сарадња са Комисијом за заштиту конкуренције.....	13
6. Контрола поштовања обавеза из програма усклађености пословања	14
7. Обуке запослених.....	14
8. Интерне процедуре у случају уоченог ризика	14
9. Кратки подсетник.....	15
10. Важни контакт подаци	16
11. Организациона шема компаније XX	16
12. Пословни циљеви компаније XX	16
13. Релевантна тржишта на којима послује компанија XX са основним обележјима тржишта.....	16
14. Основни ризици који могу угрозити или спречити остварење пословних циљева компаније XX	17
15. Интерне процедуре и линија комуникације и обавештавања у случају настанка пословног ризика.....	17
16. План и програм обуке запослених у области заштите конкуренције	17
17. Образац изјаве запосленог о прихватању обавеза из Програма усклађености пословања са правилима конкуренције.....	18

1. Циљ програма / уводна реч

Уобичајно је, а Комисија и препоручује, да на почетку програма усклађености стоји уводно обраћање директора или председника одбора друштва упућено свим запосленима, које објашњава због чега се програм доноси, које су основне вредности друштва и које циљеве програм треба да испуни. Познавање ових циљева и вредности олакшава разумевање разлога за доношење програма и повећава вероватноћу поштовања истог.

Уводна реч, на пример, може да објасни: да је тржиште динамично/стратешки значајно/развијено и да појасни улогу конкретне компаније на том тржишту, након чега би, уобичајено, следила обавезујућа изјава менаџмента друштва о посвећености поштовању прописа у области заштите конкуренције.

Друштво **XX** је посвећено поштовању конкуренције на тржишту и доноси програм усклађености пословања са прописима о заштити конкуренције како би се постигли следећи циљеви:

На пример: ефикасније пословање, очување репутације компаније, пословање у складу са стандардима пословне етике...

Напомена: Суштина програма усклађености је у томе да помогне у идентификацији, превенцији, раном препознавању настанка, заустављању, ефикасној елиминацији ризика који могу спречити, или бар значајно умањити, остварење пословних циљева компаније. Дефинисање јасних циљева које учесник на тржишту жели да постигне би требало да допринесе лакшем конципирању самог програма усклађености, у складу са циљевима и вредностима сваког појединачног учесника на тржишту. Приликом дефинисања и формулације самих циљева предлажемо да имате у виду и део Смерница који се односи на предности израде и примене програма усклађености пословања.¹

2. Обавезност поштовања програма усклађености пословања

Програм усклађености пословања обавезује све запослене у друштву **XX**, без обзира на статус у погледу радног права, и односи се како на менаџмент компаније, тако и на запослене на пословима који у својим активностима могу да уоче постојање, или да створе ризик настанка, повреде конкуренције.

Обавеза је да се сви постојећи и ново-запослени у друштву **XX** упознају са садржином овог програма и да он буде јавно доступан на увид свим запосленима.

У спровођењу ове обавезе **HR/кадровска/правна служба** дужна је да сваком запосленом, као и приликом заснивања радног односа са ново-запосленим, уручи примерак програма усклађености пословања (*или га на погодан начин упозна са детаљима овог програма*), а запослени је дужан да потпише посебну Изјаву о прихватању обавеза које произлазе из програма усклађености пословања.

¹ Смернице доступне: <https://www.kzk.gov.rs/kzk/wp-content/uploads/2021/12/Smernice-za-izradu-programa-uskladjenosti-poslovanja-sa-propisima-o-za%C5%A1titi-konkurencije.pdf>, стр 4.

Напомена: Препорука је да се сви запослени упознају са правилима, да им овај програм буде уручен и да потпишу изјаву да су упознати са садржином програма, као и да се с времена на време врше обуке запослених о овој материји.

Било које понашање које представља повреду обавеза запосленог које произлазе из овог програма, изазива или може изазвати ризик за друштво **XX** у погледу настанка повреде конкуренције, биће санкционисано као повреда радне обавезе. Одговорност за евентуално насталу штету по компанију, као и случајеви искључења одговорности за повреду радне обавезе или настале штете, уређује се уговором о раду и другим интерним правилима компаније.

Напомена: Комисија је свесна чињенице да је за обезбеђење пуног поштовања обавеза из програма усклађености нужно предвидети и санкције за супротно понашање. Ипак, препорука је да се у оквиру компаније развија култура сарадње и поверења која је усмерена на решавање проблема а не само на санкционисање запослених. У најбољем интересу компаније је да се ризици идентификују и да се што пре предузму мере да се уочени ризик отклони или умањи, а не да запослени избегавају пријаву уочених проблема из страха од санкције које би сами могли да претрпе. Због овог је потребно пронаћи механизам који најбоље одговара функционисању и пословној култури саме компаније.

3. Основни појмови и термини из области заштите конкуренције

Напомена: Пре даљег дефинисања ризика, препоручује се дефинисање основних појмова, како би се запослени и лица на која се програм усклађености односи упознала са основним концептима заштите конкуренције. Како би се обезбедила ефикасна примена програма усклађености, потребно је да лица од којих се очекује да поступају у складу са правилима прво разумеју шта конкретна правила подразумевају.

Термин	Значење
Конкурент	Учесник на тржишту који послује на истом релевантном тржишту (стварни конкурент) или учесник на тржишту који би у кратком временском року могао сносити потребна додатна улагања или друге неопходне трошкове ради уласка на релевантно тржиште услед малог али трајнијег повећања цена (потенцијални конкурент).
Споразум, рестриктивни споразум	Рестриктивни споразуми обухватају уговоре, поједине одредбе уговора, изричите или прећутне договоре, усаглашене праксе, као и одлуке облика удруживања учесника на тржишту. (видети члан 10. ЗЗК)
Хоризонтални споразум	Споразум између непосредних конкурената, односно учесника који се налазе на истом нивоу ланца производње или дистрибуције.
Вертикални споразум	Споразум између учесника на тржишту који нису међусобни конкуренти односно које закључују учесници на тржишту који за потребе споразума послују на различитим нивоима ланца производње или дистрибуције. Ови споразуми се односе на услове под којима компаније могу да купују, продају или препродају одређену робу и/или услуге.
Активна продаја	Тражење и приступање купцима или одређеној групи купаца и предузимање радњи са циљем продаје производа тим купцима, укључујући посећивање купаца, слање поште и електронске поште, оглашавање у медијима који су намењени искључиво тим купцима или групи купаца
Пасивна продаја	Продаја на основу поруџбине купца, укључујући и поруџбине подстакнуте оглашавањем у медијима и путем интернета, доступним на подручју ширем од подручја намењеног искључиво једном дистрибутеру или одређеној групи купаца, које је резултат слободног и неограниченог приступа огласној поруци од стране купца.
Ексклузивна куповина или продаја	Споразуми о ексклузивној куповини су споразуми којима се купац непосредно или посредно обавезује да купује уговорни производ искључиво од једног продавца (споразум искључује све друге продавце). Споразуми о ексклузивној продаји су споразуми којима се продавац обавезује да уговорни производ продаје само једном купцу на одређеном географском подручју (споразум искључује све друге купце)
Доминантан положај	Доминантан положај има компанија која због своје тржишне снаге, може да послује на тржишту у значајној мери независно у односу на стварне или потенцијалне конкуренте, купце, добављаче или потрошаче. (видети чл. 15. и 16. ЗЗК)

Пословно осетљиве информације	<p>Подаци о пословним активностима компаније, а нарочито они подаци на основу којих би конкуренти могли да предвиде, са већом сигурношћу, будуће комерцијално или стратешко понашање компаније на тржишту [цене, будуће цене, рабати, марже, спискови купаца или добављача, планови за развој понуде производа, планиране аквизиције, стратегија учешћа у поступцима јавних набавки, друге пословне стратегије...], чиме би дошли у конкурентску предност у односу на компанију, или би били у могућности да са компанијом закључе или спроведу рестриктивни споразум.</p> <p>Напомена: потребно је уочити разлику у односу на појам „пословна тајна“. Иако постоје значајна „преклапања“ ова два појма, није свака информација која је у режиму „пословне тајне“ подобна да створи ову, проблематичну, предвидивост будућег комерцијалног наступа компаније на тржишту.</p>
Закон о заштити конкуренције	„Сл. Гласник РС“ бр. 51/2009 и 95/2013
Комисија за заштиту конкуренције	Тело надлежно за заштиту конкуренције у Србији, између осталог за вођење поступака утврђивања повреда конкуренције, појединачно изузеће споразума од забране и одлучивање по пријавама концентрација.
Поведа конкуренције	Акти или радње учесника на тржишту које за циљ или последицу имају или могу да имају значајно ограничавање, нарушавање или спречавање конкуренције. Овај појам обухвата закључење или извршење рестриктивног споразума и радње злоупотребе доминантног положаја.
Концентрација учесника на тржишту	Промена контроле над учесником на тржишту (<i>видети чл. 5. ЗЗК</i>), која се спроводи путем спајања и других статусних промена у којима долази до припајања, стицања од стране једног или више учесника на тржишту непосредне или посредне контроле као и заједничког улагања од стране два или више учесника на тржишту под одређеним околностима. (<i>видети чл. 17. ЗЗК</i>)
Поступак пред Комисијом	Посебан поступак који спроводи Комисија за заштиту конкуренције, у складу са Законом о заштити конкуренције и Законом о општем управном поступку ("Сл. гласник РС", бр. 18/2016 и 95/2018 - аутентично тумачење) (<i>видети чл. 33. – 70. ЗЗК</i>)
Ненајављени увиђај	Процесна радња обезбеђења доказа у испитном поступку. Подразумева посебна овлашћења Комисије за заштиту конкуренције уколико постоји основана сумња да постоји опасност уклањања или измене доказа који се налазе код странке или трећег лица. Ненајављени увиђај се врши путем изненадне контроле просторија, односно података, исправа и ствари које се налазе на том месту, о чему се обавештава странка, односно држалац простора и ствари у тренутку извођења увиђаја и на лицу места. (<i>видети чл. 52. – 55. ЗЗК</i>)
Заштићени подаци	Подаци заштићени у поступку пред Комисијом, на образложени захтев (<i>видети чл. 45. ЗЗК</i>)
Привилегована комуникација	Писма, обавештења и сви други облици комуникације између странке против које се води поступак и њених пуномоћника, која се непосредно односе на поступак. (<i>видети чл. 51. ЗЗК</i>)
Покајнички програм	Могућност пријаве рестриктивног споразума који учеснику у споразуму може донети ослобођење од мере заштите конкуренције, под одређеним условима. (<i>видети чл. 69. ЗЗК</i>)

Мера заштите конкуренције	Обавеза плаћања новчаног износа у висини највише 10 % од укупног годишњег прихода оствареног на територији Републике Србије, која се одређује компанији уколико: 1) злоупотреби доминантан положај – члан 16. ЗЗК 2) закључи или изврши рестриктивни споразум члан 10. ЗЗК 3) не изврши, односно не спроведе мере отклањања повреде конкуренције, односно меру деконцентрације 4) спроведе концентрацију супротно обавези прекида, односно за коју није издато одобрење за спровођење концентрације (видети чл. 68. ЗЗК)
Привремене мере	Ако постоји опасност од наступања ненадокнадиве штете за лица на која се непосредно односе радње или акти који су предмет поступка, Комисија може закључком да наложи престанак вршења одређених радњи или примене акта, односно обавезу предузимања радњи којима се спречавају или отклањају њихове штетне последице. (видети чл. 56. ЗЗК)
Процесни пенал	Учеснику на тржишту одређује се мера плаћања процесног пенала у износу од 500 евра до 5.000 евра за сваки дан понашања супротно налогу Комисије датом у поступку, односно непоступања по том налогу. (видети чл. 70. ЗЗК)
Мере понашања	Решењем којим се утврђује повреда конкуренције, Комисија може да одреди мере које имају за циљ отклањање утврђене повреде конкуренције, односно спречавање могућности настанка исте или сличне повреде, давањем налога за предузимање одређеног понашања или забране одређеног понашања. (видети чл. 59. ЗЗК)
Структурне мере	Ако се утврди значајна опасност од понављања исте или сличне повреде као непосредне последице саме структуре учесника на тржишту, Комисија може да одреди меру која би имала за циљ промену у тој структури ради отклањања такве опасности, односно успостављање структуре која је постојала пре наступања утврђене повреде. Оваква мера се одређује само ако нема могућности за одређивање једнако или приближно делотворне мере понашања или ако би одређивање мере понашања представљало већи терет за учесника на тржишту него конкретна структурна мера, односно ако раније изречена мера понашања поводом исте повреде конкуренције није спроведена у целини. Структурна мера може да предвиђа обавезу развргавања настале структуре учесника на тржишту, нарочито путем продаје појединих његових делова или имовине другим лицима која нису повезана са учесником на тржишту. (видети чл. 59. ЗЗК)
Повезани учесници на тржишту	Два или више учесника на тржишту који су повезани тако да један или више учесника на тржишту контролише другог или друге учеснике на тржишту. Под контролом се сматра могућност одлучујућег утицаја на вођење послова другог или других учесника на тржишту. (Видети члан 5. ЗЗК).

Напомена: Листа термина је индикативна и служи као илустрација основних термина. За кратке дефиниције других појмова, можете се упознати са материјалима доступним на сајту Комисије за заштиту конкуренције: <https://www.kzk.gov.rs/>.

4. Ризици који могу да се појаве у пословању и како их препознати

Напомена: Овај део програма би требало да садржи основне појмове и правила везана за заштиту конкуренције, као и начин за препознавање ризика који могу довести до повреда конкуренције. О конкретним повредама конкуренције више се може сазнати из одлука Комисије за заштиту конкуренције, других материјала доступних на званичном сајту Комисије, као и Смерница за израду програма усклађености пословања са прописима о заштити конкуренције

У случају дилеме да ли у конкуретном случају постоји ризик описан испод, потребно је контактирати [лице за контакт]. (*compliance officer и/или правни саветник*)

4.1. Ризици везани за рестриктивне споразуме

Чланом 10. ЗЗК прописано је шта се све сматра споразумом у смислу прописа о заштити конкуренције, а посебно је важно да сви запослени знају да **појам споразума не подразумева искључиво писане или усмене уговоре**, већ и друге видове договора, одлука или усаглашавања праксе са конкурентима и/или потенцијалним конкурентима.

Споразум може бити усмен, писан, формалан или неформалан и може представљати проблем/повреду чак и уколико није био примењен. Због тога је обавеза свих запослених у компанији да посебну пажњу посвете: процесу уговарања и закључивању уговора, чак и ако су типски; својим активностима и учешћу на било ком скупу на коме се расправља о пословању компаније и/или конкурената на тржишту; учешћу у расправи и доношењу одлука у пословним удружењима чији је компанија члан; пословној или приватној комуникацији са купцима, добављачима, конкурентима и/или потенцијалним конкурентима; као и свим другим редовним дневним пословним активностима које би могле створити ризик од настанка повреде конкуренције.

Обавеза свих запослених је да избегавају:

1. Договарање или комуницирање са конкурентима око цена или поделе тржишта
2. Договарање или комуницирање са другим потенцијалним понуђачима на јавним набавкама
3. Обавезивање (или подстицање) купаца да у даљој продаји примењују цене из наших ценовника
4. Договарање или преузимање обавеза да у даљој продаји примењујемо цене које је одредио наш добављач
5. Плаћање конкуренту да не улази на тржиште или да одложи увођење новог или иновираног производа на тржиште
6. Договарање забране конкуренције², а нарочито на период дужи од пет година
7. Размену или објављивање било којих пословно осетљивих информација, а нарочито када се комуницира са конкурентима
8. ...

У следећим ситуацијама потребно је спровести претходне консултације у складу са интерним процедурама:

² Видети члан 6. Уредбе о споразумима између учесника на тржишту који послују на различитом нивоу производње или дистрибуције који се изузимају од забране ("Сл. гласник РС", бр. 11/2010)

1. Договарање ексклузивне куповине или продаје
2. Договарање (или промена услова) система селективне дистрибуције
3. Одређивање, промена и поступак примене мера за поспешивање продаје
4. Учешће на састанцима/семинарима/формалним и неформалним догађајима где учествују конкуренти (због ризика размене пословно осетљивих информација)
5.

4.2. Ризици везани за размену комерцијално осетљивих информација

Супротно је Закону и обавезама које произлазе из овог програма размењивати са конкурентима информације које се односе на:

1. Будуће цене, будуће акције или стратешке планове компаније
2. Податке које компанија узима у обзир приликом доношења стратешких одлука
3. Стратешке информације о пословању, попут скорих (недавних) индивидуалних података о вредности и количини продаје или тржишним уделима и ценама, при чему се скорим подацима обично сматрају подаци који нису старији од годину дана
4. Намере да се “стабилизују” или ускладе цене *(на одређеном нивоу; испод или изнад одређеног нивоа; применом јасно дефинисане „формуле“ за формирање цена и сл.)*
5. Податке о условима veleпродаје или малопродаје
6. Податке о поступцима јавних набавки, а нарочито: јавним набавкама на којима компанија учествује или намерава да учествује, о комерцијалним условима под којима компанија учествује или о разлозима због којих не жели да учествује у јавним набавкама и сл.
7. ...

Недозвољени извори информација о конкуренту

1. Поверљиве или “инсајдерске” информације о конкуренту и томе сличне информације које припадају особама изван друштва. Ако компанија или њен запослени дођу у посед поверљивих или “инсајдерских” информација из извора изван компаније – па чак и кад се то догоди случајно – потребно је одмах затражити савет правника или правног саветника компаније;
2. Поверљиве или “инсајдерске” информације које су нови запослени на било који начин сазнали код претходног послодавца;
3. Информације о понуди конкурента (пре отварања понуда), ако је реч о поступку јавне набавке. Ако запослени и случајно сазна такве информације, потребно је да контактира правника или правног саветника компаније;
4. Поверљиве информације о конкуренту које неко нуди на продају.

4.3. Ризици везани за злоупотребу доминантног положаја

Напомена: Овај део програма усклађености нарочито је важан за учеснике на тржишту који имају/могу да имају доминантан положај, при чему оцену о тржишној снази и положају треба заснивати на процени економских и других показатеља прописаних у члану 15. Закона о заштити конкуренције. Приликом сопствене процене о постојању доминантног положаја, посебно је важно обратити пажњу на правилно дефинисање тржишта на којем би компанија могла да буде доминантна. Пословање компаније на том тржишту потребно је, са посебном пажњом, испитати и усагласити са прописима из области заштите конкуренције.

Доминантан положај на тржишту, као такав, није забрањен или проблематичан, али компаније које имају доминантан положај на тржишту имају **посебну одговорност** да овакав положај не злоупотребе. Због тога учесници на тржишту који имају, или претпостављају да имају, доминантан положај на неком од релевантних тржишта на којима послују, приликом доношења пословних одлука морају са повећаном пажњом размотрити и проценити потенцијалне ефекте својих пословних пракси, а нарочито пажљиво проценити како те одлуке могу да утичу на конкуренте или стање конкуренције на тржишту.

Потенцијалне злоупотребе могу да буду везане за цену или за друго понашање доминантог учесника на тржишту, а могу да буду усмерене на истискивање конкурената са тржишта или на експлоатацију купаца.

С обзиром на то да компанија **XX** има / претпоставља да има / процењује да има доминантан положај (алтернативно: да је лидер, да је највећа/једина компанија која се бави неком активношћу, да је неизоставни трговински партнер на силазном/узлазном тржишту, да је произвођач „must have“ производа, да је најзначајнији добављач сировине-полупроизвода и томе слично) на релевантном/ним тржишту/тима: **XX**, обавеза је свих запослених да посебну пажњу обрате на акте и радње које могу да представљају злоупотребу доминантног положаја:

Радње усмерене на искључивање конкурената са тржишта:

- Ексклузивни уговори, везивање купаца (или други акти који могу изазвати затварање тржишта за конкуренте)
- Предаторске цене
- Рабати за лојалност, условљавање купаца
- Везивање продаје (најчешће кључног производа и производа који није толико заступљен и где постоји конкуренција)
- Асортиманско везивање (обавезивање купца да узме цео асортиман производа)
- Стискање марже (ценовне маказе – *овај ризик постоји углавном када је компанија присутна као добавач производа на нивоу veleпродаје, а продаје га и крајњим корисницима на нивоу малопродаје, где конкурише својим купцима препродавцима*)
- Одбијање пословања (у случају када се односи на производ или услугу који су објективно неопходни да би учесници на тржишту могли ефикасно да се такмиче на низводном тржишту, при чему ће одбијање вероватно довести до уклањања ефективне конкуренције на низводном тржишту и вероватно наштетити потрошачима, а да притом не постоје објективно оправдани разлози за одбијање пословања/сарадње.)

Радње усмерене ка експлоатацији купаца:

- Прекомерне цене (цене које нису засноване на трошковном принципу)
- Дискриминација купаца (укључујући неоправдану ценовну дискриминацију)
- Примена неједнаких услова пословања на различите учеснике на тржишту у истим пословима (чиме се поједини учесници на тржишту доводе у неповољнији положај у односу на конкуренте)

Напомена: Појединим учесницима на тржишту би, због тржишног удела и снаге, било препоручљиво да се пре доношења пословних одлука или предузимања појединих стратегија, консултују са (правним) саветником који има искуства у примени прописа о заштити конкуренције и упознат је са досадашњом праксом Комисије, како би се избегле евентуалне повреде конкуренције.

4.4. Ризици везани за спровођење концентрације учесника на тржишту (обавеза прекида спровођења; обавеза пријаве спровођења)

Пре било које статусне промене или трансакције којом се купује друга компанија, стиче контрола над другом компанијом или мења власништво ове компаније, потребно је да се процени да ли ову трансакцију треба пријавити Комисији за заштиту конкуренције. Пошто ово није „редовна“ ситуација, овај део програма усклађености је само могућност односно опција.

Концентрација учесника на тржишту настаје у случају:

- 1) спајања и других статусних промена у којима долази до припајања учесника на тржишту;
- 2) стицања непосредне или посредне контроле над другим учесником на тржишту или делом других учесника на тржишту, који могу представљати самосталну пословну целину;
- 3) заједничког улагања од стране два или више учесника на тржишту у циљу стварања новог учесника на тржишту или стицања заједничке контроле над постојећим учесником на тржишту, који послује на дугорочној основи и има све функције независног учесника на тржишту.

Концентрација **мора бити пријављена** Комисији у случају да је:

- 1) укупан годишњи приход свих учесника у концентрацији остварен на светском тржишту у претходној обрачунској години већи од 100 милиона евра, с тим што најмање један учесник у концентрацији на тржишту Републике Србије има приход већи од десет милиона евра; или
- 2) укупан годишњи приход најмање два учесника у концентрацији остварен на тржишту Републике Србије већи од 20 милиона евра у претходној обрачунској години, с тим што најмање два учесника у концентрацији на тржишту Републике Србије имају приход већи од по милион евра у истом периоду.

Концентрација која се спроводи путем понуде за преузимање у смислу Закона о преузимању акционарских друштава, мора бити пријављена и кад нису испуњени претходно наведени услови који се односе на приходе.

Напомене за подносиоца пријаве (преузето из обрасца пријаве концентрације):

** Укупан приход се рачуна као збир пословних, финансијских и осталих прихода.*

** У случајевима повезаних учесника у смислу члана 5. Закона о заштити конкуренције, укупан годишњи приход рачуна се као збир свих укупних прихода које су остварили учесници на тржишту који се сматрају повезаним и који припадају групи којој припада подносилац пријаве (стицалац контроле).*

** Приходи циљне групе друштава (групе повезаних учесника над којом се стиче контрола), односно циљног друштва (учесника над којим се стиче контрола), односно циљног пословања које је предмет стицања контроле, рачунају се као приходи само те циљне групе, односно само тог друштва, односно циљног пословања.*

** Ако се спровођењем концентрације стиче контрола над делом учесника на тржишту, заједнички укупан годишњи приход учесника у концентрацији рачуна се као збир прихода стицаоца контроле (узимајући у обзир и укупне годишње приходе свих учесника на тржишту са којима се стицалац контроле сматра повезаним у*

смислу члана 5. Закона) и само оног дела учесника на тржишту над којим се контрола стиче.

* При рачунању годишњег укупног прихода не треба рачунати приход који учесници у концентрацији остваре у међусобној размени, већ се наводе консолидовани приходи.

За процену ризика пријаве задужена су следећа лица: [унети]

Напомена: Препоручује се да у овом процесу буду укључени финансијски директор друштва односно лице задужено за финансијско пословање друштва и представници менаџмента.

5. Поступак у случају ненајављеног увиђаја и сарадња са Комисијом за заштиту конкуренције

Препорука је да програм усклађености пословања садржи и разрађени интерни механизам за сарадњу са Комисијом у току испитних поступака који могу бити покренути. Поред тога, препоручује се и да учесници на тржишту буду упознати са обавезом достављања података, правима и обавезама за време спровођења ненајављених увиђаја и условима за изрицање процесних пенала у складу са Законом, како би се избегли ризици који могу да настану услед непознавања процесних правила поступка пред Комисијом.

У случају спровођења ненајављеног увиђаја, потребно је сарађивати са Комисијом и службеним лицима која спроводе увиђај.

Потребно је омогућити приступ просторијама у складу са закључком о спровођењу ненајављеног увиђаја.

Потребно је омогућити овлашћеним лицима Комисије приступ пословној документацији и другим затраженим документима, без озбира на начин на који се та документа чувају, као и приступ рачунарима директора и запослених.

Забрањено је и кажњиво уништавати документацију, електронску преписку и друга документа или средства која могу да буду обухваћена предметом увиђаја.

Забрањено је и кажњиво давати лажне и нетачне информације овлашћеним лицима Комисије.

Обавеза запослених је да сарађују са овлашћеним лицима која спроводе увиђај, да поступају у складу са налозима лица која спроводе увиђај и поштују привремену забрану употребе рачунара, телефона и других средстава комуникације.

Спречавањем овлашћених лица Комисије у вршењу радње увиђаја врши се кривично дело Спречавање службеног лица у вршењу службене радње из члана 322. Кривичног законика, а онемогућавање увида у документацију овлашћеним лицима Комисије врши се кривично дело Онемогућавање вршења контроле из чл. 237 Кривичног законика.

Спречавање спровођења увиђаја ће бити оцењено као отежавајућа околност приликом утврђивања мере заштите конкуренције (новчаног износа), уколико у поступку буде утврђено постојање повреде конкуренције.

Компанија, као странка у поступку, има право на присуство адвоката у току спровођења ненајављеног увиђаја. За процену потребе ангажовања адвоката у току спровођења увиђаја задужен/на је (*унети име одговорног лица Компаније*).

Напомена: Наведена листа је индикативна. У погледу права и обавеза учесника на тржишту у погледу спровођења ненајављених увиђаја, можете се упознати са материјалима доступним на сајту Комисије за заштиту конкуренције, као и са видео клипом о спровођењу увиђаја: <https://www.youtube.com/watch?v=VuZTLZbTWaA>

6. Контрола поштовања обавеза из програма усклађености пословања

За контролу поштовања обавеза које произлазе из овог програма усклађености пословања, као и контролу ефикасног спровођења програма задужено је следеће лице:

Име и презиме:	
Назив радног места:	
Врој телефона:	
E-mail:	

Напомена: Поједини учесници на тржишту могу да се одреде и за спољне саветнике – правнике или друге консултанте који имају искуства у овој области, као облик додатне процедуре. У том случају, потребно је да постоји интерна процедура контактирања овог лица – преко лица задуженог за усклађеност пословања, преко интерног правног тима или на пример директно.

7. Обуке запослених

Обука запослених у циљу ефикасног и потпуног спровођења Програма усклађености пословања компаније **XX** са правилима конкуренције спроводиће се у свему у складу са Планом и програмом обуке који чини саставни део овог програма.

Препорука: Како би се обезбедила најефикаснија примена програма усклађености пословања, препоручују се редовне обуке запослених, уживо или онлине. Обуке би требало спроводити најмање једном годишње, а пожељно је да кроз обуке прођу и ново-запослени у поступку упознавања са процедурама у компанији и начинима пословања. Обуку у вези са усклађивањем пословања и поштовањем прописа би требало да прођу **постојећи и ново-запослени**, а нарочито они у чијем опису посла се налазе послови у чијем обављању може да дође до повреда конкуренције (на пример, запослени који су задужени за политику цена, запослени који су задужени за прикупљање информација о конкурентима, запослени који долазе у контакт са конкурентима, менаџмент компаније, нарочито директори и лица која су овлашћена за закључење уговора). Препоручује се да се сачини посебан акт – план и програм обуке који ће, по потреби, моћи да се лакше мења, допуњује, дорађује, а без потребе да се врше измене у самом Програму усклађености пословања. Неки предлози у вези са овим дати су у посебном делу овог модела.

Напомена: У вези са материјалима за обуку, можете се ближе упознати са Смерницама за израду програма усклађености пословања са прописима о заштити конкуренције, које су доступне на сајту Комисије за заштиту конкуренције.

8. Интерне процедуре у случају ученог ризика

Интерне процедуре и линија комуникације у случају ученог ризика настанка или настале повреде конкуренције ближе се дефинишу посебним интерним актом, сепаратом у прилогу, који чини саставни део овог програма и обавезује све запослене у компанији.

Напомена: Како би се обезбедила делотворна примена програма усклађености пословања, потребно је да постоји механизам за извештавање о потенцијалним

проблемима у вези са применом правила о заштити конкуренције од стране запослених. Овакав механизам мора бити део програма усклађености пословања, при чему се мора узети у обзир организациона структура саме компаније и различите одговорности појединих организационих делова и појединих запослених у њима. У зависности од величине и структуре компаније, требало би на јасан начин дефинисати коме запослени могу да се обрате уколико се појави ризик или потенцијални ризик од повреде конкуренције. Програм обуке би требало да обухвати и обуку о интерним процедурама у случају уоченог ризика (како да запослени поступају, коме да се обрате за савет или помоћ и како да убудуће избегавају овакве или сличне ризике).

Препорука: Из истих разлога као и код програма обуке запослених – препорука је да се и у вези са интерним процедурама и линијом комуникације, у случају настанка повреде или уоченог ризика настанка повреде, донесе посебан интерни акт који би чинио саставни део целине Програма усклађености пословања са правилима конкуренције.

9. Кратки подсетник

Пожељно је да запослени имају краћу листу ризика на које би требало да обрате пажњу у редовној комуникацији и пословању. Као један од могућих предлога је и следећа листа:

1. Проблематично је договарати се са конкурентима, а нарочито око цена, поделе тржишта или учешћа на јавним набавкама.
2. Проблематично је делити информације око цена, планираних цена, ценовне политике и друге комерцијално осетљиве информације на састанцима где присуствују конкуренти, као и у оквиру пословних удружења.
3. Уколико присуствујете састанку на којем се конкуренти договарају о ценама или другим комерцијално осетљивим информацијама или размењују овакве ставове, потребно је да се одмах оградите од таквих договора и напустите састанак, тако да се осталима јасно стави до знања да не желите да учествујете у било каквој врсти договора. Само под тим условима и у таквим околностима можете избећи одговорност за повреду конкуренције која тако настаје. Пасиван однос на самом састанку, или касније непримењивање договора након састанка, не искључује вашу одговорност.
4. Забрањено је на било који начин подстицати, награђивати или кажњавати дистрибутере ради одржавања даље препродајне цене производа, како veleпродајне, тако и малопродајне нпр. одређивање највећег допуштеног износа попушта који малопродавац може да одобри на прописани ниво цена, спречавање или ограничавање оглашавања нижих цена преко интернета.
5. Потребно је да сваки учесник на тржишту самостално одређује цену производа или услуга које продаје својим купцима.
6. Уколико компанија има доминантан положај на тржишту или би могло да се сматра да има доминантан положај, потребно је да додатно обрати пажњу на своје пословање како не би дошло до злоупотребе.
7. Пожељно је прегледати уговоре које компанија примењује и изменити их уколико садрже одредбе које могу да се сматрају рестриктивним, а нарочито тешка ограничења конкуренције или забрањене одредбе предвиђене уредбама о изузећу рестриктивних споразума. Понашања која могу да представљају оваква ограничења конкуренције су проблематична и када нису изричито уговорена.

Пожељно је консултовати се са правником (или другим консултантом) који има искуства у области заштите конкуренције кад год се појави дилема у вези са применом прописа о заштити конкуренције или уколико се уочи неки од ризика по пословање компаније.

10. Важни контакт подаци

- 1) Особа задужена за праћење усклађености пословања:
- 2) Правни саветник:
- 3) Контакт подаци Комисије за заштиту конкуренције
Савска 25 / IV, 11000 Београд, Република Србија
Тел: + 381 (0) 11 38 11 911
Е-mail: office.kzk@kzk.gov.rs
www.kzk.gov.rs

„Покајнички програм“ - пријем пријава и захтева: leniency@kzk.gov.rs, телефон: 011/3811951

11. Организациона шема компаније **XX**

Препорука: Као саставни део Програма усклађивања пословања са прописима из области заштите конкуренције, у додатку, могла би да се налази организациона структура компаније, у виду органиграма, или у другој погодной форми. Ово би било у функцији ефикаснијег остваривања линије комуникације којом би информација о уоченом ризику настанка, или насталој повреди конкуренције, брже и ефикасније била прослеђена лицу овлашћеном за обраду такве информације.

12. Пословни циљеви компаније **XX**

Препорука: С обзиром на то да тзв. „нулти корак“ у изради Програма усклађености пословања са правилима о заштити конкуренције треба да представља јасно дефинисање пословних циљева компаније, као и да је сами Програм усклађености део ширег програма и стратегије управљања ризицима, оцењујемо да би било корисно да се, у кратким цртама и можда без сувишног детаљисања, поброје основни пословни циљеви компаније. Ти циљеви се могу и разликовати у зависности од тога на којим све релевантним тржиштима послује компанија, као што могу бити различити по појединим тржиштима и у појединим периодима пословања компаније.

13. Релевантна тржишта на којима послује компанија **XX** са основним обележјима тржишта

Препорука: Компаније могу пословати на више од једног тржишта, на којима у примени могу бити различити услови пословања, различити „сетови прописа“ који се примењују на такво пословање, при чему компанија на различитим тржитима може имати и различити тржишни положај (*тржишне уделе*). Може се десити да компанија на неком од релевантних тржишта може имати већу тржишну моћ – доминантан положај (*или положај веома близу доминантног*), те стога на том тржишту има и „посебне одговорности“ за акте и радње које спроводи у свом пословању на таквом тржишту. Осим тога, компаније се на различитим тржиштима могу појавити у различитим улогама (произвођач, добављач, купац сировине, дистрибутер готовог производа другог

произвођача, ексклузивни дистрибутер, члан ланца селективне дистрибуције, продавац сопственог производа на велико и/или мало итд.)

У циљу скретања посебне пажње запослених на тржишта на којима постоје повећани ризици од настанка повреде конкуренције, односно на акте или радње које на појединим тржиштима могу у већој мери изазвати ризик од настанка повреде конкуренције, препоручује се да у самом Програму буду наведена тржишта на којима компанија послује (или различити сегменти пословања за која важе различита правила).

Осим пуког набрајања релевантних тржишта, било би добро навести бар неке основне процењене ризике у спровођењу аката и радњи запослених на тим тржиштима, који могу довести до повреда конкуренције. На тај начин запослени добијају много јаснију слику у погледу својих обавеза које произлазе из самог Програма усклађености са правилима конкуренције.

14. Основни ризици који могу угрозити или спречити остварење пословних циљева компаније XX

- **Општи ризици** – у дефинисању општих ризика настанка повреде конкуренције помоћ можете потражити у самим Смерницама за израду Програма усклађености пословања са правилима о заштити конкуренције
- **Ризици специфични за поједине организационе целине**

Препорука: Да би сам програм био „потпунији“ и лакши за примену, а самим тиме да би произвео резултате који се и очекују од оваквог програма, било би више него добро да се сагледају, што је детаљније могуће, ризици којима су изложени сами запослени у обављању својих послова, а који могу довести до настанка повреде конкуренције.

15. Интерне процедуре и линија комуникације и обавештавања у случају настанка пословног ризика

Интерне процедуре и линија комуникације представљају изузетно важан део Програма усклађености пословања. Без јасно дефинисаних и детаљно разрађених интерних процедура и потпуно ефикасне линије комуникације – није за очекивати да ће и Програм усклађености дати жељене резултате. Сваки запослени, а нарочито они који у свом редовном раду могу најбоље, или први, уочити ризик настанка повреде и/или насталу повреду конкуренције, треба да зна: шта у том случају и на који начин треба да уради; коме и како прослеђује информацију и од кога и како добија повратну информацију и инструкције за евентуално даље поступање како би се ризик отклонио или повреда елиминисала. Јасне и директне линије комуникације унутар компаније помажу остварењу овог циља.

16. План и програм обуке запослених у области заштите конкуренције

План и програм обуке запослених би, као минимум, требало да укључи:

- Списак запослених по појединим организационим целинама који имају радну обавезу да учествују у обуци;
- План тема које ће бити обрађене у оквиру обуке запослених – обуке би, као минимум, требало да покрију ризике везане за рестриктивне споразуме и размену пословно осетљивих информација;

- План термина одржавања обуке (у сваком случају било би потребно планирати: редовне обуке најмање једном годишње за све запослене чији рад је повезан са могућим ризиком настанка повреде конкуренције; повремене обуке у посебним случајевима – нпр. измене прописа, обнове стечених знања и/или евентуално провере стечених знања;
- Истим планом требало би прописати, временски и садржајно одредити, обуку ново-запослених.
- Прописати начин обавештавања менаџмента о планираним и спроведеним обукама
- Друге теме које компанија сматра да су у вези са спровођењем обуке запослених

17. Образац изјаве запосленог о прихватању обавеза из Програма усклађености пословања са правилима конкуренције

Након што Програм усклађености пословања са правилима о заштити конкуренције буде донет, потребно је са истим упознати запослене. Пожељно је да запослени потпишу и посебну изјаву којом потврђују да су са Програмом упознати и да прихватају обавезе које из тог програма произлазе у односу на њих/њихово радно место/послове које обављају у компанији.